

Квартален извештај (декември 2011 - февруари 2012)

СОДРЖИНА:

1. ЈАВНИ НАСТАНИ И ПОВРЕДИ НА ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРИНЦИПИ

- Донесен Законот за посебен регистар за лица осудени за кривични дела за сексуална злоупотреба на малолетни лица и педофилија
- Лустрација против Одлуките на Уставниот суд
- Случајот со двојното убиство во Гостивар

2. СУДСКИ СЛУЧАИ

- Повреда на правото на пристап до судска заштита, правично и фер судење, судење во разумен рок и правото на образование основ против Република Македонијан пред Судот во Стразбур

3. КОНТРОЛА ВРЗ ПРИСЛУШУВАЊЕТО

1. ЈАВНИ НАСТАНИ И ПОВРЕДИ НА ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРИНЦИПИ

ДОНЕСЕН ЗАКОНОТ ЗА ПОСЕБЕН РЕГИСТАР ЗА ЛИЦА ОСУДЕНИ ЗА КРИВИЧНИ ДЕЛА ЗА СЕКСУАЛНА ЗЛОУПОТРЕБА НА МАЛОЛЕТНИ ЛИЦА И ПЕДОФИЛИЈА

Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија во претходниот месечен извештај укажа на недостатоците во предлог законот за посебен регистар за лица осудени за кривични дела за сексуална злоупотреба на малолетни лица и педофилија кои можат да водат до кршење на човековите права.

За жал, таков каков што беше изготвен од страна на Министерството за труд и социјална политика, Собранието на РМ го изгласа и законот е објавен во Службен весник на РМ бр. 11 од 24.01.2012 година.

1. Хелсиншкиот Комитет го поздравил чекорот на државата превентивно да делува во однос на заштитата на правата на децата, но апелираше на нејаснотиите и недостатоците во предлог законот, особено за потребата пред донесувањето на законот да се организираат јавни дебати со

стручната јавност, во кој би се вклучиле и невалдините организации и индивидуални експерти.

2. Останаа отворени прашањата: за тоа што значи “лицето да биде затекнато“, дали тоа значи дека и самото поминување на осудените лица покрај овие објекти им е забрането или се однесува на застанувањето, подолгото задржување..., остана отворено прашањато за причините поради кои се прави ваква повреда на правото на почитување на приватниот и семејниот живот гарантирано како со домашното законодавство, така и со меѓународните документи, потпишани и ратификувани од страна на Република Македонија; кои се причините поради кои Р. Македонија не ги следи искуствата на останати држави со поголема пракса во спроведување на ваков закон, каде што наместо Регистарот да биде достапен за сите граѓани кои преку пребарување ќе можат на многу едноставен начин да добијат информации за лицата кои живеат во нивната околина, а се осудени за кривични дела поврзани за сексуална злоупотреба на малолетни лица и педофилија, во другите држави кон податоците во истиот пристап имаат само одредени институции и службени лица;

3. Остана нејасна потребата за доживотно пријавување на сите осудени лица во точно одреден временски период независно од видот на делото и висината на изречената и издржана казна (лицата осудени за вакви кривични дела но само со судска опомена или условна осуда или парична казна треба исто така доживотно да се пријавуваат кај надлежниот судски орган)?!

Хелсиншкиот комитет и претходно во однос на многу други закони, укажуваше и апелираше за потребата од транспарентност на постапките при изготвување и донесување на законите, потребите за организирање на јавни стручни дебати со цел да се избегнат вакви нејаснотии и отворени прашања, уште повеќе да се избегнат тешкотии и недоследности при спроведувањето на самите закони во пракса. Последици од ваквиот начин на донесувањето на законите секако ќе трпат граѓанитеи ќе бидат проследени со дополнителнокршење на нивните права .

ЛУСТРАЦИЈАТА ВОН КОНТРОЛА

Лустрацијата продолжува да се одвива директно ПРОТИВ ОДЛУКИТЕ НА УСТАВНИОТ СУД , но и се појасно да добива форма на инструмент за кршење на човековите права .

1. Лустрацијата излезе од уставен колосек и од рамките предвидени и сугерирани со Резолуциите на Советот на Европа.

Лустрацијата излезе од уставен колосек кога парламентарците изгласаа промени на законот на Лустрација директно спротивни на претходно укинувката Одлука на Уставниот суд од 2010, која утврди дека: лустрацијата после 1991 го доведува под прашање постојниот демократски уставен поредок на Република Македонија и дека лустрацијата на невладините организации, универзитетот академијата и слично, е мешање на државата во сферата каде нема ингеренции пропишани со Устав .

Доплнително Лустрацијата се судри со уставните начела кога предвиде должност универзитетот , невладините организации, академијата, верските заедници и други организации, да ги вградат во своите услови за вработување резултатите од лустрацијата со што се предвиде казна губење на работното место, доколку не се верификува изјавата за не соработка . Тоа е спротивно на правниот принцип дека неможе да има казна за дело кое не е предвидено во Казнениот законик како казниво дело.

2. Лустрацијата излезе од законска контрола кога почна да верификува изјави за несоработка врз основа на податоци од досиеја на жртвите,
3. информативни разговори со безбедносните органи, наместо од досиеа на соработници, односно без постоење на писмен документ за соработка со службите (што е експлицитен законски услов).
4. Од Комисијата за верификување на фактите почнаа да излегуваат податоци во медиумите за тековните случаи, со што се повреди пресумцијата на невиност на лицата кои имаат потпишано изјави за не соработка.
5. Лустрацијата беше фокусирана на поранешни функционери, а сегашните вршители на јавни и политички функции беа изоставени, спротивно на сугестиите на Советот на Европа.
6. Лустрацијата се одвиваше врз основа на класифицирани документи и криење на документи добиени од надлежните служби (дури и меѓу членовите на Комисијата), со што се направи повредна на правото на “еднаквост на оружјата“.
7. Изјавите за несоработка се портпишуваа под закана на драконски казни што е во спротивност на принципот дека Лустрацијата не смее да биде одмазда или казнување.

Со ваквиот статус, Лустрацијата станува инструмент на кршење на човековите права, и како таков влегува како проблем во скоро сите Извештаи за состојбите со човековите права во Македонија.

Хелсиншкиот комитет, упатува јасни пораки и констатации за сериозноста на проблемите кои ги создава ваквиот процес во Република Македонија.

Случајот со двојното етничко убиство во Гостивар

Кон крајот на месец февруари, во Гостивар беше извршено двојно убиство од страна на полициски службеник кој не бил на службена должност. Животот го изгубија две момчиња на возраст од 26 и 30 години, а како причина за немилиот настан беше наведена расправија за паркинг место. Убиството беше извршено со службениот пиштол на полицаецот, а се случи пред очите на неговата малолетна ќерка која била заедно со нево, во приватниот автомобил. Осомничениот е припадник на македонската, додека убиените лица се припадници на албанската заедница во Македонија.

Непосредно по настанот, на 28 февруари, Министерството за внатрешни работи (МВР), преку изјава за јавноста соопшти дека според првичниот исказ на осомничениот, истиот пиштолот го употребил во самоодбрана поради тоа што бил физички нападнат од четири лица.

Следејќи го понатамошниот развој на случајот и првенствено начинот на кој МВР ја информираше јавноста, како и преакциите во јавноста предизвикани по однос на начинот на информирање, Комитетот заклучува дека во случајот МВР предвика реакции во јавноста, кои доведоа до организирање на граѓански протести во Гостивар и Скопје, кои беа еден вид на продолжување на протестите од минатата година, а се организираа против полициската бруталност.

Ова убиство, доби етничка конотација и беше повод за десетици физички напади, заплашувања и малтретирање од страна на организирани групи како од македонската така и од албанската заедница, а насочени едни против други, кои се случуваа во континуитет, во период од дваесетина дена.

Хелсиншкиот комитет со жалење констатира дека МВР, преку своите контрадикторни соопштенија кај граѓаните предизвика гнев и револт кои допринесоа кон подгревање на етнички тензии. Загрижува и фактот што голем број медиуми наместо непристрасно и објективно информирање на јавноста, известуваат нецелосно и селективно, во зависност од тоа на која заедница и припаѓаат. Овој немил настан уште еднаш го отвори прашањето за ефикасноста на обуките и тренингот на МВР, а во врска со професионалноста на полициските службеници односно нивниот однос кон решавање на конфликтни ситуации и користење на службено оружје. Последно, но не и најмалку важно, Комитетот посочува на Законот за

оружјето во кој забраната за носење на оружје на јавни места е универзална, односно се однесува на сите лица па така и на полицајци надвор од службена должност, а особено кога истите се упатуваат кон училишта.

2. Судски случаи

ПОВРЕДА НА ПРАВОТО НА ПРИСТАП ДО СУДСКА ЗАШТИТА, ПРАВОТО НА ФЕР И ПРАВИЧНО СУДЕЊЕ, СУДЕЊЕ ВО РАЗУМЕН РОК И ПРАВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕ ОСНОВ ПРОТИВ РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ПРЕД СУДОТ ВО СТРАЗБУР

Хелсиншкиот комитет за човекови права на, во своите досегашни извештаи ја информираше јавноста за случајот со Сефедин Емини и проблемите околу неговото пријавување и прекинувањето на образованието во средното исламско училиште „Исо Бег Медрес“ во Скопје.

Комитетот и покрај преземените мерки и активност не доби задоволувачки одговор од сите надлежни државни институции, за што јавноста исто така беше информирана. Во моментот судската постапка се уште е во тек, се решава по жалба на тужителот Сефедин Емини. Во зависност од содржината на очекуваната судска одлука, особено во делот за судската надлежност, Хелсиншкиот комитет ќе оцени во кој правец на делување ќе ја насочи својата активност. Односно, продолжување на судската постапка или преземање на активности за промена на легислативата за овозможување на остварување на правата во вакви или слични ситуации. Во секој случај, имајќи ја во предвид суштината на спорот и целокупната должина на судската постапка по истиот, и оставањето на тужителот во неизвесност, Комитетот со жалење констатира дека ваквото постапување не е во согласност со националните и меѓународни стандарди за правото на судење во разумен рок. Истовремено, Комитетот потенцира дека државата ја презела обврската ова право во рамките на својата јурисдикција да го обезбеди на секое лице.

3. Контрола врз прислушувањето: Ќе не чува ли некој од чуварите?

Подолго време Хелсиншкиот комитет и други домашни, меѓународни, невладини и владини организации, апелираат за воспоставување на реална (не само формална) контрола и надзор над тајните служби, а особено врз примената на мерката прислушување.

Досега не постоеше заинтересираност и политичка волја, ниту пак одговорност, за примената на уставните и законските механизми за контрола на Собранието, (неговите комисии) врз законитоста на следењето

на комуникациите и безбедносниот сектор воопшто. Комисијата за надзор над спроведувањето на мерките за следење на комуникациите од страна на МВР и Министерството за одбрана има обврска да ја следи законитоста над прислушувањето или какво и да е упад во основната сфера на приватноста на граѓаните. Во ситуација кога во државата постои општа недоверба по однос на законитоста на прислушувањето, собраниската комисија има тешка и одговорна задача да докаже дека прислушувањето навистина се врши само со наредба на Суд и согласно пропишаните процедури.

Но, се чини дека намерно не постои некаква јасна нормативна рамка или практика за остварување на оваа контрола и надзор со конкретни механизми и процедури. Ова на МВР му олеснува да си поиграва со Собранието и поделбата на власта и да се расправа со комисијата и нејзиниот претседател околу нејзините надлежности. Во секоја нормална демократска држава заснована врз поделбата на власта и владеењето на правото ова би се сметало за голем скандал, своевиден државен удар, но во Република Македонија ова се третираше безмалу како само уште една меѓупартиска расправија.[1]

За волја на вистината, досега, контрола над законитоста во Република Македонија не вршел практично никој; улогата на судовите е само да одобрат мерка кога за тоа има барање од надлежен државен орган, што со оглед на домашната регулатива и практика не претставува значајна гаранција. Имено, со измените на ЗКП од 2008 год. (под притисок на контроверзната Моника Маковеј), одобрувањето на посебните истражни мерки, меѓу кои и прислушувањето, е поместено во многу рана фаза на кривичната постапка, со тоа полицијата може многу лесно да го убеди судот, да определи мерка само врз основ на непоткрепени сомневања и индиции. Со ова судот се доведува во состојба да ја легитимира арбитрерноста, наместо да ја минимизира. Ова е спротивно на суштината на гаранцијата на приватноста и на улогата на судот како заштитник на основните лични слободи, бидејќи негова задача е да ја оневозможи или барем минимизира арбитрерноста на државата.[2] Ваквото решение, од друга страна, оневозможува мерката да се користи само како крајно средство, ако другите мерки и активности не дале резултат, и се претвора во мерка која е прва и најлесно се користи, се разбира на штета на правата и слободите на граѓаните.

Во практика, судовите во Р. Македонија не се покажаа на висина на задачата за одбрана и заштита на човековите права и слободи наспроти државните власти, и не само заради споменатите слабости во нормите и процедурите. Судот, за жал, редовно потфрлува речиси во сите случаи каде треба да се јави како контролор врз полицијата и Јавното обвинителство,

што се гледа и при одобрување на претреси, одземање и замрзнување на имот, приведување и притвор, контрола на обвинението и слично.

Законодавецот, предвидел континуирана контрола и надзор над практичното спроведување на мерките од страна на надлежниот Јавен обвинител, што не е функционално решение, со оглед дека Јавниот обвинител има големи ингеренции во постапката на предлагање и продолжување на примената на мерката, па така основано се раѓа сомнеж за своевиден судир на интереси кај Јавниот Обвинител, кој во ваква ситуација не е непристрасен субјект за вршење контрола и надзор над практичното спроведување на мерката. Освен тоа, Јавното Обвинителство има развиено не само партнерски, туку дури и сервилен однос кон Министерството за внатрешни работи, и не покажува голем ентузијазам за некаква контрола врз полицијата.

Оттука, може да се заклучи дека не постои систем на ефикасна и постојана надворешна контрола врз примената на посебните истражни мерки во смисла на обезбедување дека мерките навистина се применуваат само со наредба на суд и во законска процедура со сите гаранции од арбитражност и злоупотреби.

Хелсиншкиот комитет инсистира, да се востановат нови демократски механизми и процедури за остварување на парламентарната контрола и надзор над прислушувањето и безбедносниот сектор во целина. Собраниските комисии за контрола врз примената на следењето на комуникациите и за надзор врз Управата за безбедност и контраразузнавање и Агенцијата за разузнавање мора сериозно да се подржат во нивната важна улога во правната држава, со цел надзорот и контролата да ги практикуваат континуирано и ефикасно. За таа цел, очигледно е нужна поинаква политичка клима, како и услови за создавање на определени претпоставки и алатки.